

**KATALOG
VÝSTAVY TLAČÍV
KOMÁRŇANSKÝCH KNÍHTLAČIAROV**

**KULTÚRNY PALÁC
1928 IV. 8-9.
KULTÚRPALOTA**

**A KOMÁROMI KÖNYVNYOMDÁSZOK
NYOMTATVÁNYKIÁLLÍTÁSÁNAK
KATALÓGUSA**

**KIADJA A SZLOVENSZKÓI GRAFIKAI MUNKÁSOK
EGYESÜLETÉNEK KOMÁROMI HELYICSOPORTJA**

A Katalógus belső része nyomtatott Spitzer Sándor könyvnyomdájában, Komárom.

ELŐSZÓ.

Ez a Katalógus az első komáromi grafikai és nyomdatörténeti kiállításon kívánja a kalauz szerepét betölteni, amelyet a Szlovenszkói Grafikai Munkások komáromi csoportja negyedszázados fennállása alkalmából mutat be a kultúrpalota termében.

A komáromi könyvnyomdászat ugyanezen alkalommal ünnepelné két és negyedszázados fennállását, ha ez alatt az idő alatt mindig működött volna könyvsajtó Komáromban. Valószínű, hogy már a XVII. század utolsó éveiben fennállt már Töltéssy István nyomdája, de termékei csak a XVIII. század első éveiből maradtak reánk. Könyvnyomdája 1723. után megszűnt; később a század derekán a Schmidt-féle nyomda működik rövid időn keresztül, végre a század végén Weber Simon, majd a XIX. században a Weinmüller és a Siegler-nyomdák működnek.

Komárom a múlt század hetvenes éveinek végéig **egy** nyomdájú város volt, a nyolcvanas-kilencvenes években létesül második és harmadik könyvnyomdája. Ma is három nyomdája működik. Ezeknek fellendülése kétségtelenül összefügg a helyisajtó viszonyaival. A legutóbbi időkben már napilapok is jelennek meg ezekben a szerényen berendezett nyomdákban. A komáromi helyi irodalom és az egyre lendülő üzleti élet is foglalkoztatta könyvnyomdáinkat és kevés kis vidéki városban jelent meg annyi könyv, mint Komáromban.

A komáromi könyvnyomdászok egyesülete abban az időben alakul, amikor az egy nyomda ideje megszűnt és kari érdekeik gazdasági védelmére, valamint kulturális önképzésük céljaira egyesületben tömörülnek. A letűnt negyedszázad történeti adalékait más helyen adja elő az egyesület krónikása, itt csak azt kell leszögeznünk, hogy ennek az egyesületnek a működése szervesen hozzá tartozik Komárom kultúrájához és azzal szorosan forr össze. A nyomdatécnika fejlődésével lépést tart a maga szűk keretei közt is és a haladás szelleme nem suhan el nyomtalanul a komáromi nyomdák felett sem, hanem megérinti annak munkásait is, akik szívesen kapcsolódnak bele az ipar fejlődésének minden vívmányába.

Ez a kiállítás bemutatja a modern grafikának a mai állását. A sokszorosító ipar káprázatos fejlődésének tanuja lett mindenki, aki nyitott szemmel járt és látta az utolsó negyedszázad rohanó korának tanulmányait. A technika előrehaladását szellemes szavakkal vázolja fel a Szlovenszkói grafikai munkások egyesületének komáromi csoportja következő ismertetésében, melyből a laikus is könnyen meggyőződhetik, hogy a grafikai ipar mérföldes csizmákkal lépked előre és azt a művészet magaslatába lendíti.

A kiállítás modern részében **Werner** Jenőnek, a „Slovenská Grafika” szerkesztőjének gyűjteményét mutatja be a kiállítás, mely szépségére és teljességére nézve, valóságos iparművészeti muzeális kollekciónak értékelhető. A különféle sokszorosító eljárások technikáit mutatják be ezek a kiállított darabok és a grafika jelenét látjuk belőle a szakavatott szemek, amelyek el tudják ebből képzelni annak szédületes jövőjét is.

A kiállítás történeti részét a komáromi múzeum és könyvtár állítja ki. Ebben csaknem kizárólag komáromi nyomtatványok és könyvek vannak, csekély részben pedig nyomdászati ritkaságok. Ezekből a nyomtatványokból egy darab művelődéstörténete bontakozik elő ennek a szegény városkának, mely talán annyit szenvedett, mint Szlovenszko városai együttvéve a századok folyása alatt.

A régi nyomtatványok és falragaszok maguk mondják el történetüket, a könyvek pedig a magyar nemzeti irodalom mai való kapcsolatát tanúsítják. Ennek a retrospektív kiállításnak bibliografiai jelentőségét a szakemberek lesznek hivatottak méltatni, akiknek figyelmét bizonyára nem fogja elkerülni e kiállítás, amelynek modern és történeti része a művelődéstörté-

netnek egy széles fejezetét eleveníti meg és mindenesetre legméltóbb emléke marad az egyesület negyedszázados fennállásának.

A kiállítást a művelt közönség bizonyára abban a megérdemelt figyelemben részesíti, amelyre kulturális tartalmánál fogva joggal számot tarthat.

Komárom, 1928. márciusában.

Alapy Gyula dr.
muzeum- és könyvtárigazgató.

DÁMY A PÁNI!

Predstavujúc Vám na našej výstave tvorby rozličnej grafickej techniky, chceme Vás súčasne uniesť do kruhu najstaršej kultúrnej rodiny, ktorá sa menuje **Tlačiarstvo**. Meno tejto veľkej tlačiarскеj rodiny je šlachetnejšia a patinovanejšia, než najzvučnejšie mená svetovej histórie, lebo je pojmové vyťažné so samou kultúrou. Obecenstva tejto rodiny nemôže nikto postrádať, lebo bez neho život je nemysliteľný. Na to, aby sme podali úplnú monografiu tejto slávnej rodiny, potrebovali by sme hrube, obťažné sväzky, preto týmito riadkami len veľkosť dávnych predkov chceme predstaviť.

Pred tisícročiami **Písmo** založilo ľudnatú rodinu **Tlačiarstvo**, ale už od vtedy žije tu medzi nami a jako milujúca hlava rodiny rozdáva plnou hrstou všetko, čo je krásne, dobré a pravdivé. Ono, nám dalo všetko to, čo **Pokrok** v sebe obsahuje a len ním sa stal človek skutočne **Človekom**. Za rajske sny jemu môžeme ďakovať, lebo ono je okúzľujúcim zvestovateľom **Pravdy**. Kedy-tedy podľa duše zabudnú na pravé poslanie Tlačiarstva, a postavia ho do služby **Klamstva**, ale i to dôjde spravodlivej odplaty: pohrdnutie budúceho veku.

Kedy a kde sa Písmo zrodilo, to sa nevie. Ale toľko je iste, že pred 50-tisíc rokami za potopenia sa závratného titána a 90 miliónov obyvateľov žviacej čiastky sveta, Atlantisa, už žilo a účinkovalo. Bolo i pri kolíske indickej 30-40-tisícročnej kultúre, a sumirskej 8-10-tisícročnej kultúre, ono bolo vychovávateľom.

Dvoch priamych potomkov tohto legendárneho predka dnes už každý pozná: Jedon sa menuje **Typographia** a druhý **Litographia**.

Typographia je najväčším staviteľom sveta, duchovým dedičom písma a vykonávateľom jeho zásad. So svojím potomkom, ktorého znáť pod menom **Tlač**, pracuje už od storočí na gigantickom diele: na kultúrnej paláci ľudstva. Keď sa niekedy toto dielo dochystá, vtedy duchovným dobrobytom spojí celé ľudstvo, bez ohľadu na rasu, reč a všetko iné.

Litographia pomáha svojej sestre na ohromnom diele. Povodná jej pripadla len ozdobná práca, ale najnovšie už i do konštrukčných otázok sa zamieša. Značnú pomoc dostáva v tom od svojich najmilších syna **Offseta**, ktorého práca sa javí skoro na každej čiastke ohromnej našej stavby. Dnes koná zväčša len pomocnú prácu, ale svoju nepostrádateľnosť so dňa na deň zväčšuje. Jeho šikovnosť vynaliezavosť je nedostiziteľná, a keď sa i jeho schopnosti budú vyvíjať v tom pomere, ako dosiaľ: dokáže rozhodne viac, než jeho otec.

Okrem toho syna má **Typographia** a **Litographia** ešte viacej synovcov, vnukov a pravňukov. Je to úžasne rozkvetená rodina, potrebuje vedieť celú vedu, kto chce znáť rodokmeň tejto rodiny, právom za najšlachtickejší považovaný. A to veda pravá, krásna veľká **grafická** veda.

Z práce tejto slávnej a veľkej rodiny predstavujeme teraz malé ukážky v najkrajšom meste Slovenska, v Komárne. Chceme poskytnúť príležitosť širšiemu kruhu poznať pracovnú metódu veľkého staviteľa Typographia a jeho príbuzných odvetví, ako aj to, že do akého rúcha oblieka svoje náhľady, myšlienky a fakty. Skromná a v malom merítku je usporiadaná táto výstávka, ktorá má vzbudiť záujem o také tlačivá, ktoré sú hodnotné nielen svojim obsahom, ale i formou akrasnou výpravou. Keďže naše snaženie spočíva zodpovedne vystaveným možnostiam komárňanských kníhtlačiarň, p ošíme každého, nech prijme našu zbierku tlačív s láskou a nech neide pre svoje potrebné tlačivá do cudziny, ale nech podporuje naše snaženie s porozumením.

Komárno, na Veľkú noc 1928.

**Spolok grafických robotníkov na Slovensku.
Skupina v Komárne.**

HÖLGYEIM ÉS URAIM!

Amikor kicsiny kiállításunk keretében bemutatjuk Önöknek a különböző grafikai technikák alkotásait, egyszersem be is akarjuk vezetni a kultúra legrégebbi családjának körébe, amely családnak Nyomdászat a neve. A nyomdászat eme nagy családjának neve nemesebb és patinásabb a világtörténelem legnagyobb neveinél is, mert egyértelmű magával a kultúrával. Ennek a családnak közösségét senki sem nélkülözheti s e nélkül élni még gondolatnak is irtózatos volna. Ahhoz, hogy ennek a dicső családnak teljes monográfiáját adhassuk, vaskos, nagy kötetekre lenne szükség s így csak a nemzetségalapító ősök nagyságát kívánja ez a néhány sor bemutatni.

A **Nyomdászat** népes családját az **Írás** alapította meg, mintegy százezer évvel ezelőtt, de azóta is itt él közöttünk s mint csupaszív családfő tele kézzel ontja számunkra mindazt, ami szép, jó és igaz. Ő adott nekünk mindent, amit a **Haladás** magában foglal s ő általa lett az ember igazán **Ember**. A paradicsomi álmokat neki köszönhetjük, mert Ő az **Igazság** bűvöszavú hirdetője. Olykor-olykor gonosz lelkek visszaélnék a nevével és a **Hazugság** szolgálatába állítják, de ő ezt végül is rettentő büntetéssel sújtja: az utókor megvetésével.

Az **Írás** születési helyét és idejét nem tudjuk. Egy bizonyos, hogy ez a szédületesen nagy titán a kilencven milliós lakosságú Atlantisz világűrész tengerbesüllyedésekor, ötvenezer évvel ezelőtt már élt és dolgozott. A harminc-egyvenezer esztendősi indiai kultúrának bölcsőjénél szintén láttuk s a nyolc-tízezer esztendősi szumir kultúrának is csak ő volt a nevelő apja.

Ennek a legendás ősnek két egyenes leszármazottját ma már mindenki ismeri. Az egyiknek a neve **Tipografia**, a másiké **Litografia**. Édes testvérek.

Tipografia a világnak legnagyobb építőmestere, a nagy **Írás** szellemi örököse és eszméinek végrehajtója. Fiával, akit **Sajtó** néven ismernek, évszázadok óta egy gigantikus művön dolgozik: az emberiség kultúrpalotáján. Ha az valamikor készen lesz, eszményi jóléttel egyesíti majd magában az egész emberiséget fajra, nyelvre és minden egyébre való tekintet nélkül.

Litografia segédkezik bátyjának a roppant művön. Eredetileg neki csak a csinosító munka jutott, de újabban már a konstrukció kérdéseibe is beleszól. Jelentős segítséget nyújt neki ebben a legkedvesebb fia **Offset**, akinek kezenyomát ott látjuk a roppant épülettömb majd minden részletén. Ma még jobbára csak segítő munkát végez, de használhatósága napról-napra nő. Ügyessége, találékonysága felülmúlhatatlan s ha képességei az eddigi arányban fejlődnek: föltétlenül apja fölé kerekedik.

Tipografiának és Litografiának ezeken a fiúkon kívül több gyermekei is vannak, de számtalan unokái és dédunokái is. Ezek egymásközt összeházasodva legalább ezernyre növelték a közhasznúság zenitjén tündöklő család tagjainak a számát. E méltán legnemesebbnek mondható család genealógiájának ismerete kész tudomány, igazi, szép nagy tudomány: a **Grafika** tudománya.

Ennek a dicső nagy családnak kézimunkájából adunk egy kis ízelítő tárlatot Szlovénia legrégibb városában, Komáromban. A nagy építőmesternek, **Tipographiának** s egész rokonságának munka módszeréről igyekezünk fogalmat nyújtani arról, hogy minő köntösbe öltözteti mesterünk a maga eszméit, gondolatait és megállapításait. Szerény és kicsiny méretű ez a kiállítás, amelyet egy olyasféle érdeklődés megindítójaul szántunk, mely a nyomtatvány tartalma mellett a forma szépségeit is méltányolni fogja. Minthogy eme törekedésünk a komáromi nyomdák lehetőségeinek határában belül fekszik, mindenkit kérünk, fogadja kicsiny tárlatunkat szeretettel, szép nyomtatványokért ne menjen idegenbe és támogassa törekvésünket megértéssel.

Komárom, 1928. Husvét.

**A szlovéniai grafikai munkások egyesületének
komáromi csoportja.**

Az első komáromi nyomdász.

Írta: **Baranyay József dr.**

Több kétszáz esztendőnél, hogy csüggedten, elfáradtan kopogtatott be az első komáromi nyomdász, Töltéssy István Amsterdam városában Misztótfalusi Kiss Miklóshoz, a messze, idegenben élő híres magyar betűmetszőhöz és könyvnyomdászhoz. Fáradt volt, mert hiszen nem kisebb utat tett meg jó Töltéssy uram, mint Debrecentől Amsterdamiig; csüggedt is volt, mert első útja Amsterdamban Blaeu híres holland betűmetsző, betűöntő és könyvnyomdászhoz vezetett, hogy nála tanulja meg a nyomdász tudomány titkait. Blaeu azonban, amint megtudta, hogy magyarral van dolga, savanyú képet vágott és nem engedte meg, hogy ott nála tanulja meg a betűöntés mesteriségét. Egy magyar ifjúval ugyanis megjárta a jó hollandus, azért nem kért több magyar tanítványból. Ugyanis ő tanította Misztótfalusi Kiss Miklóst is, aki aztán veszedelmes versenytársa lett Blaeunak. Ez a visszautasítás nagyon lehangolta Töltéssyt és csüggedten nyitott be Kiss Miklós honfitársa műhelyébe. Itt természetesen, mint honfitársat, a legszívesebben fogadták.

Mikor Kiss Miklós megtudta, hogy az ő tanító mestere, Blaeu nem fogadta el Töltéssyt tanítványának, megvigasztalta a csüggedőt és azt mondta neki:

– Édes barátom, ha tetszik, én amit vettem annyi sok pénzen mesteremtől, mindent ingyen communicálni kész vagyok!

A nemes tanítómester és a szorgalmas tanítvány kétszáz esztendeje porladoznak már, de emléküik még élénken él a nyomdászat történetében és illő dolog, hogy az első komáromi nyomdász emlékének mécsesét újra meggyújtsuk akkor, amikor a késő utódok ünnepet készülnék ülni.

Töltéssy István, az első komáromi nyomdász, nyomdatulajdonos és könyvkötő nem közönséges képzettségű ember volt. Debrecenben Rozsnyay után vezette a városi nyomdát 1683-tól kezdve. Töltéssy István nemes debreceni polgár és feleséges ember volt, midőn az a megtiszteltetés érte, hogy még Rozsnyay idejében 1681-ben Debrecen város tanácsa külföldi tanulmányútra küldte ki, hogy tanulja meg a könyvnyomtatás, a betűöntés és a betűmetszés tudományát, hogy mint képzett nyomdász, felválthassa a városi nyomda vezetésében a már öregedő Rozsnyait.

Nem igen tudunk esetet abban a korban, hogy valakit ilyen tanulmány utra küldjenek. Komárom első nyomdászát érte ez a kitüntetés. Hogy ifjakat kiküldtek egyetemi tanulmányokra külföldre, az elég gyakori eset, de hogy a nyomdász mesteriség elsajátítására kiküldjön valakit egy város, annak igen fontos okának kellett lennie, és pedig az, hogy Debrecen ki akarta adni Komáromi Csipkés György bibliafordítását a klasszikus fordításhoz méltó köntösben, ezért küldték ki Töltéssyt Amsterdamba.

Töltéssy 1681. év nyarán indult útnak. Nem ment egyedül. A debreceni híres kollégium szeniora, Hunyady Ferenc is vele ment, hogy tanulmányai befejezése végett Belgiumba jusson. Hogy mennyire szerette és becsülte az egész város Töltéssyt és Hunyadit, legjobban bizonyítja az, hogy a város Dobozy Benedek és Szentesi János szenátor uraimékkal és négy szekérrel egészen a Tiszáig kikísértette őket. Itt a Tiszánál a magukkal hozott hálókka nagy halászatot rendeztek búcsúzási ünnepélyképpen, majd a tanácsbeliek érzékeny búcsút vettek a messze földre indulóktól.

Töltéssy István, az első komáromi nyomdász, szorgalmasan tanul Amsterdamban Kiss Miklósnál. A megfeszített betűmetszési munkákban nagyon megerőlteti a szemeit. Egyszer így kezd panaszkodni:

– Vagy stempel, vagy nem stempel, de bizony én miatta nem veszttem el a szememet. Egy stempelt nézek, amelyet csinálók és kettőt lát a szemem!

De nem hiába fáradt Töltéssy uram, mint ügyes és neves betűöntő került vissza a külföldről. Hogy ő saját maga készítette betűkkel nyomtatott, az kitűnik Töltéssynek egyik leveléből, amelyet 1685 év április 30-án írt Láng Jánosnak, Thököly udvari emberének, amelyben értesíti, hogy a nála megrendelt művet 200 példányban fogja elkészíteni, de csak május 5-re, mert „sok fáradságom volt kegyelmed munkájával, mert betűim nem voltak elegendők, úgy kellett metszenem és öntenem ujonnan, miért egyszersmind mind sculptor és fusor vagyok!”

Hogy a nyomdászat mellett Töltéssy a könyvkötészetet is folytatta, kitűnik az is ebből a levélből. Azt írja ugyanis még, hogy kötött példányt is készít, sőt a fejedelemnek aranyos díszkötésbe is beköt egy példányt.

Szegény Töltéssyt egyszer veszedelembe is sodorja a nyomdája, egy tiltott könyvet nyomtatott ki és emiatt tömlöcbe kerül.

Töltéssy csak három évig vezette a debreceni városi nyomdát, akkor ott hagyja Debrecent és Komáromba költözik. Hogy miért jött el Debrecenből, nem tudjuk. Ballagi azt írja Töltéssyről, hogy a debreceni főbíró juttatta a tömlöcbe és ha ez így van, talán ezért haragudott meg a városra, csak hogy Csűrös Ferenc azt mondja, hogy ez nem áll, mert hiszen maga a debreceni főbíró könyörög Apafi fejedelemnek, hogy bocsásson meg Töltéssynek.

Azt sem tudjuk, hogy mi hozta Töltéssyt, ezt a képzett nyomdászt éppen Komáromba? Talán a rokoni kötélékek, mert a Töltéssy család abban az időben nagyon elterjedt volt Komáromban és Komárommegyében. Talán a jól számító üzleti érzék vonzotta ide őt. Komárom élénk forgalmú város és még sincs nyomdája, jó lesz itt letelepedni, amíg más meg nem előz. Valószínűleg amsterdami útjában menet és jövet megfordul Komáromban és már akkor megérlelődik benne az itteni letelepedési szándék.

Töltéssy 1686-ban már nem nyomtatott Debrecenben. Az eddig ismert adatok szerint a komáromi Töltéssy nyomda 1705-ben már működött. Szóval Töltéssy életének az 1686-1705 közé eső éveit nem ismerjük, de lehetetlen, hogy olyan tevékeny és munkaszerető ember, mint ő, 19 évet tétlenül töltött volna el. Az ő nyomdája bizonyára már előbb működött, csak előbbi nyomdatermékeiből még nem került elő egy sem mindezekig.

Komáromban Töltéssy hamarosan naptáralapítási tervekkel foglalkozott. Mint volt debreceni nyomdász, nagyon is jól tudta, hogy milyen szépen jövedelmezett a Debreceni Kalendárium. Ez indította arra, hogy kiadja a Komáromi Kalendáriumot, a legrégibb és a legnépszerűbb komáromi nyomdaterméket, amelynek az első komáromi nyomdász, Töltéssy volt a megindítója.

Amint kigondolta az új naptár tervét Töltéssy István, gyorsan hozzáfogott a megvalósításhoz. Sietett megszerezni a naptár kiadási privilégiumát, amit I. József 1706. november 5-én meg is adott neki. Majd olyan ember után nézett, aki értett a naptárkészítéshez. Abban az időben híres és keresett naptár csináló volt Neubarth János, ő szerkesztette a debreceni és a lőcsei kalendáriumokat. Neubarth János szívesen vállalkozott a Komáromi Kalendárium szerkesztésére is és a ma már több, mint kétszáz esztendő múlva visszatekintő, régi híres Komáromi Kalendárium kibontotta szárnyát és megindult.

Ugy látszik Töltéssynek jól ment a dolga Komáromban. 1705-ben már királyi privilégiumot kap a Komáromi Kalendárium kizárólagos kiadására.

A szerencse kedvez neki. Naptárja felveszi a versenyt a híres Lőcsei Kalendáriummal. Vagyonban, tekintélyben gyarapszik. A messze idegenből Komáromba került Töltéssy, az első komáromi nyomdász, hamarosan számottevő, közszeretettnek, köztisztelőnek örvendő, tekintélyes tagja lesz a komáromi világi és egyházi életnek. A komáromi ref. egyház gondnokává is megválasztotta.

Töltéssy István, az első komáromi nyomdász, akit Ballagi Aladár afféle nyomdászkirálynak tart, nem is igen nyomtat mást, mint a Komáromi Kalendáriumot. A komáromi Töltéssy nyomda valóságos specialitás, mert kizárólag naptárnyomda, hiszen a privilégiuma is naptár kiadásra szól. Töltéssy nem is igen töri magát más munkák után, mert a nyomdát egészen elfoglalja a mind nagyobb számban megjelenő naptár. Töltéssy nyomdájából csak egy más-fajta nyomtatványt ismerünk a naptáron kívül: „Isten elébe felbocsátandó lelki jó illatokkal teljes arany temienező” című imakönyvet, amely 1718-ban jelent meg.

A 15 évre szóló naptárkiadási jog már régen lejárt, de azért a híres komáromi naptár még 1722-ben is megjelent.

Az első komáromi nyomdász, a jó Töltéssy István 1716-ban még élt, de attól fogva nem hallunk róla semmit. A nyomda, amelyet olyan nagy reményekkel alapított és szeretettel fejlesztett, túlélte ugyan őt, de már 1737 körül megszűnt, amit eléggé bizonyít az, hogy attól fogva jó ideig a komáromi írók munkái Győrött, vagy Pozsonyban készülnek.

A Szlovenszkói Grafikai Munkások Egyesülete komáromi csoportjának negyedszázados jubileumi ünnepe kegyeletsértést követne el, ha nem emlékeznék meg az elsőről, az úttörőről, akinek sírjához nem zarándokolhatunk el, mert nem tudjuk, hogy hol porladozik nemes lelkének porhüvelyé, de minden kultúrmunkás szeretettel adózik emlékének, amelynek meleg fénye sohasem fog kialudni, amíg csak a kultúrának nemesen érző és a kegyeletet tisztelő munkásai és művelői lesznek.

Az üzleti nyomtatvány és a közízlés.

Minden üzleti nyomtatvány – legyen az levélfej, árjegyzék vagy plakát – végértelemben azzal a céllal készül, hogy a vételkedvet, a fogyasztási kedvet fokozza. E nyomtatványok minden fajánál két elem hat: az értelmi és az érzésszerű elem. Az értelmi hatást a szöveg fejt ki, bár bizonyos fokig a szövegnél is érvényesül az érzésterület velerezése. A szöveg maga a tervező grafikus vagy nyomdász, mint olyat, nem érdekli közvetlenül. Az ő feladata a szöveg elrendezése és a többi grafikai munkát, a díszet, az ábrát oly módon vinni kivitelre és alkalmazni, hogy az érzésre gyakorolja a lehető legerősebb hatást. A grafikus munkája a tulajdonképeni esztétika, a művészi munka.

Ám valljuk meg, hogy e munka művészi volta az esetek túlnyomó részében inkább csak jámbor óhaj, néha kizárólag elméletileg tett engedmény. Engedmény tudniillik a rendelő részéről; a tervező részéről jámbor óhaj. A rendelő mindig tulajdonképeni célját fogja szem előtt tartani: a fogyasztási kedv fokozását; a tervező igyekezni fog e gyakorlati célt művészi szempontjaival kiegyeztetni. A tudatosan dolgozó grafikus között az összeütközés kikerülhetetlen.

Sokan azt fogják mondani, az ilyen összeütközés a művészi és az üzleti munkát végző ember között mindig kikerülhetetlen is volt. Az esztétát és a gyakorlat embereit mély szakadék választja el egymástól ősidők óta.

Nevetséges azonban ilyen ellentétnek szinte jogosultságát is koncedálni olyan területen, mint amilyen az üzleti grafika. Úgy látszik a két fél valamelyikének van igaza, vagy egyiknek sem. Ám előfordul még egy harmadik eset, nem is oly ritkán: hogy rendelő és tervező összefognak egy üzleti cél és egy művészi kivitel megvalósítására, egyetértésben készítik el a csomagolást, plakátot, címkét, meghívót, melynek művészi erejétől a sikert várják és a siker csak egyetlen formában mutatkozik: néhány grafikai szakember elismerésében. A vásárló közönség széles rétegének elismerése elmarad.

*

Minden nyomdász, minden tervező grafikus, de minden üzletember is kényszerűleg meg fogja vallani, hogy összeütközések egymás között és csalódások, melyek mindkét felet a közönség részéről érik, napirenden vannak. Sokan azt hiszik a grafikusok pártján, hogy az üzletemberek megfelelő „felvilágosítása” hogy ne mondjam kitanítása azonnal változtatna a helyzeten. Sok üzletember azonban úgy véli, hogy megoldotta a csomót és érdekei szerint cselekszik, ha kimondja a szentenciát „így rendelem” és beleszólást a nyomda részéről nem tűr. A nyomdász, kinek lelkiismerete ilyenkor fellázad, legszívesebben a passzív rezisztencia álláspontjára helyezkedne. Kíván is magának valami szervezethez tartozni, mely az izléstelen rendelőt bojkott alá helyezné. Az üzletember pedig fel van háborodva afölött, hogy az általa fizetett munkát cenzurázzák. – Németországban az üzletemberek körében folytatott nevelő propaganda nagy sikerrel járt. De a látszólagos összhang, mely rendelő és tervező között fennállott, már ott is kezd bomlani, még pedig éppen annak következtében, hogy a grafikus mind több jogot formált magának a művészet nevében. E becsületes jogokat a megrendelő elismerte, de a fogyasztóközönség nem. És itt van a bökkenő. A kereskedő és a gyárostarsadalom viszonylag szűk körét meg lehetne valahogyan még „nevelni”, jobban mondva a tisztára művészi munka számára nyerni. De a nagyközönséget már sokkal nehezebb.

Természetes, hogy mint mondtuk, minden üzleti nyomtatvány célja a fogyasztási kedv fokozása vagy még tágasabb fogalmazásban: az üzleti érdeklődés megvalósulásának elősegítése. Ha a szöveg és az ábra értelmezhetőségétől eltekintünk, ha tehát csak az érzelmi mozzanatokat vesszük figyelembe, úgy a cél mindig az lesz, megtalálni azt a **jelformát**, mely az érdekeltek legszélesebb rétegeiben vált ki előnyös érzésszerű visszhangot.

Miután pedig a tömegekből hiányzik az egységesség, általánosan és előnyösen ható jelformát találni gyakran lehetséges. És ezen a körülményen múlik az egész kérdés. Nem tudjuk megtalálni azt a művészi eszközt, mely gazdagra, szegényre, városra, falura, kereskedőre, iparosra, földművesre, gyári munkásra, íróra és ügynökre egyaránt hasznos. Gyárosok, akik tömegcikkkel kereskednek, kénytelenek valami jellegtelen, gyengénható jelformában megnyugodni, ha a fogyasztók bizonyos rétegeit nem akarják vissza- vagy elriasztani. Finom, de konzervatív ízlésű ember ösztönszerűleg vissza fogja utasítani az expresszionista eszközű grafikai munkát; míg a modern ember számára nem lehet jobb ajánlólevél egy cég rátermettségére vonatkozólag, mint a minden sablontól mentes merészebb alkalmazása a grafikai dísznek levélfejen, meghívón, hirdetésen.

Mondanivalónk lényege tehát ez: a mai társadalomból hiányzik minden egységesség. Hiányzik az egységes ízlés is, mely valamikor természetes következménye volt az egységes világnézetnek. A kereskedő és iparos, kinek érdeke volna a lehető legáltalánosabb és egyúttal a leghatékonyabb propagandaformát megtalálni, eleve kénytelen lemondani általános érvényű eszközökről. Differenciálnia kell a szerint, hogy a közönség mily rétegeihez fordul. Tisztába kell jönnie azzal is, hogy ennek a bizonyos szűkebb körnek melyek esztétikai követelményei; a svéd mágnás ízlése nem lehet mérvadó a földművesre. Ami az intellektuellekre kellemes szenzációként hat, az egész bizonyára kellemetlenül fogja érinteni az ohioi kvékert. De még tovább megyünk: a klasszika filológia tanára a középiskolán az esetek kilencven százalékában vissza fogja utasítani, amit az intelligens ipari munkás és a törekvő banktisztviselő szépnek elismer. Még a földműveslakosság sem alkot egynemű egészet, hanem az ízlés egészen különböző fokán áll.

Véleményünk szerint egységes grafikai stílus kialakulása nem remélhető mindaddig, amíg az egységes világnézet és az egységes szemlélet ki nem alakul, a kísérleti lélektani kutatás feladata volna az egyes társadalmi rétegekre vonatkozó bizonyos tanulságokat levonni. Sok csalódás származott belőle, sok fölösleges kidobott pénz vész kárba, sok gáncsban részesül a tervező grafikus és a nyomdász csak azért, mert nem számoltak eleve az érdekelt közönség különleges követelményeivel.

*

Ha tehát szükségesnek is tartjuk, hogy a grafikus és nyomdász a rendelővel egyetértőleg ne csak saját ízlésüket illetőleg jöjjenek tisztába, de közönségük speciális követelményeivel is számoljanak, úgy legtávolabb áll tőlünk a grafikát a nálunk még mindig szélteben dülő ízléstelenségnek kiszolgáltatni. Mindaz, amit mondtunk, feltételezi a vad ízléstelenségek kiküszöbölését. A párisi aranyérmét pajzsként tartó Herkulesz épp oly idejét multa, mint a vízililiomból előgözellő faggyúmosolyú sellő, aki a hirdetett hasköthökülönlegességet lobogtatja a kezében. Ezzel szemben a jelenkor grafikájának gyakorlati célja az volna, jobban differenciálni az eszközöket, jobban alkalmazkodni a közönség különböző rétegeinek egészen különböző követelményeihez.

M Gr.

A hirdetésekről.

Az emberi művelődésnek még a legalsóbb fokán levő társadalmakban is, ha valakinek feleslege van valamiben, amit értékesíteni vagy más valamivel becserélni óhajtana, azt valamilyen úton-módon tudatnia kell olyan embertársaival, akik híján vannak annak, akik keresik azt, amiből neki feleslege van. De az is, aki keres valamit, csak úgy juthat legkönnyebb módon hozzá, ha ezt oly embertársaival közli, akiknek viszont bőven van abból, amit ő keres. Ez az igazság nemcsak az anyagiakra vonatkozólag helytálló, hanem a szellemiek tekintetében is; nem csak az árúra, a holt anyagra, hanem az emberi élet minden szükségletére nézve is. Némely ázsiai és afrikai néptörzseknél, amelyeknek még nincs könyvnyomtatásuk és sajtójuk, még manapság is hivatásos kikiáltók végzik a hirdetést. A Keleten jártak közül ki nem ismeri a telál (kikiáltó) szerepét a törököknél? De még messzire sem kell mennünk: itt van nálunk is, a vidéken a kidoboltatás intézménye!

Nem szándékozom itt a hirdetést történelmi visszapillantásokkal az „ab ovo transcendere” elve alapján boncolgatni, csupán csak arra mutatok rá, hogy hirdetés nélkül fejlett gazdasági élet nem képzelhető el. Hiszen a kereskedő és iparos kirakata is csak hirdetés, még pedig némaságában nagyon is beszédes. Azonban a városi életben hiába van bárkinek bármilyen szép kirakata: mindaddig, míg széles körök figyelmét nem hívja fel kirakatára és az abban kiállított árujára, nem tud olyan forgalmat teremteni üzletében, mint az, aki nem fukarkodik a hirdetéssel. „A jó bornak nem kell cégér” példaszó is csak ott állja meg a helyét, ahol kevés ember van együtt és ez a kevés ember egymás között könnyen és gyorsan terjesztheti el a cégér nélküli jó bornak a hírét.

Minél nagyobb a felesleg, tehát a kínálat az illető cikkben a világ piacán, annál nagyobb szükség van annak minél szélesebb körökben való hirdetésére. A hirdetésnek szükségessége fokozódik, ha olyan cikkekről van szó, amely nem okvetlenül szükséges a normális élet fentartására. De legnagyobb szükség akkor van a hirdetésre, amikor egészen új, de eddig még nem termelt, vagy a köztudatba még át nem ment cikkeket akarunk terjeszteni, mert hiszen ebben az esetben az új cikk iránti szükségletet előbb úgyszólván kreálni, az igényeket támasztani kell az emberekben. Ezt pedig csakis minél erőteljesebb hirdetéssel lehet elérni.

Minél fejlettebb a kereskedelem és társadalmi kulturális élete valamely nemzetnek, annál szükségesebb a hirdetés. Ebből önként folyik, hogy a legötletesebb, a legkülönbözőbb kivitelű variációkban ékeskedő hirdetéseket annak a nemzetnek időszaki sajtótermékeiben láthatjuk, amely a kereskedelemben és iparban való tökéletességből kifolyóan, helyesen és fontosságának megfelelően fogta fel a hirdetésnek közgazdasági nagy jelentőségét.

A hirdetést a könyvnyomtató munkásokra vonatkoztatva: sohase felejtjük el, amikor hirdetést szedünk, hogy a hirdetések közlési díjaiból befolyó pénzösszegek adnak életerőt annak a lapnak vagy sajtóterméknek, amelynek megjelentetésében mi is közreműködünk; hogy ez közvetve nekünk is munkaalkalmat és megélhetést nyújtó vállalkozás; hogy mi is közvetve érdekeltek vagyunk a hirdetőnek minél fokozottabb kielégítésében, azaz a sajtótermékek anyagi segély forrásainak minél erősebb csordogálásában.

Jól tudjuk, hogy a háború előtt a kereskedelem, ipar- és a kulturális élet képviselői jóval többen áldoztak a hirdetésre. Könnyen teheték, mert minden olcsó volt és a hirdetés költségeit könnyen áthárították a fogyasztóra: a nagy tengerben meg se kottyant a kis víztöbblet. Ám manapság, amikor a nagy tömegek fogyasztóképesége minimális, a hirdetés költségeit az árucikkeknek amúgy is magas ára tetejébe csak részben és csakis a fogyasztásra jobban képes körökre lehet áthárítani. Ezért láthatjuk lépten-nyomon, hogy azok, akik békeidőben egész-, fél-, negyedoldalas hirdetéseket adtak fel közlés végett, ma 30, 20, 15, sőt 10 milliméteres magasságú hirdetésekkel szerepelnek a sajtótermékekben. Ez a takarékosági törekvés hozta létre az új típusú hirdetést: a kurtaszavú kínálatot az egész vonalon.

M. Gr.

Céhlevelek

A régi idők legszebb grafikai emlékei közé tartoznak a céhlevelek. A mestersorba lépett legény a céhbe való felvételéről egyéb ünnepélyes avatások során pecsétetes oklevelet kapott, amely hol a kalligráfia, hol a tipográfia remekműve volt. A városi múzeumokban még most is ott láthatók a múlt század elejétől való remek írású, vagy nyomtatású okiratok, melyek ünnepélyes és naiv szöveggel, buzgó szépségű formával hirdették egy-egy mesterember céhtaggá avatását.

KIÁLLÍTÁSI KALAUZ.

A) Grafikai kiállítás

Werner Jenő gyűjteménye
(táblákon)

- 1-40 A „Mäser”-iskola munkáiból
- 41-45 A „wieni”-szakiskola munkáiból
- 46-51 A „Rockstroh Művek” munkáiból.
- 52-61 A „budapesti szakiskola” munkáiból.
- 62-63 Keleti iratok.
- 64 Perai (görög) műsor.
- 65 „Serravallo” 39 nyelven szedett reklámja.
- 66 Színes mesekönyv. *Eredeti japán nyomás.*
- 67 Japán stílus katalóg (német).
- 68-73 *Hogyan készül a térkép.*
- 74-77 *Színes filmnyomás.*
- 78-80 Könyvborítékok (Offset).
- 81 Előzékpapiros (Offsetnyomás).
- 82-83 Manulnyomás.
- 84 Tónusos autotypia.
- 85 *Filmfénynyomás.*
- 86 Fa- és linometszetek.
- 87-92 Többszínű offset nyomások.
- 93 Offset és könyvnyomdai háromszínűnyomás.
- 94 Offset és könyvnyomdai négyszínűnyomás.
- 95-96 Könyvnyomdai négyszínűnyomások.
- 97 Könyvnyomdai négyszínűnyomás és duplex autotypia.
- 98 Kombinált könyvnyomdai háromszínűnyomás.
- 99 Könyvnyomdai *négyszínűnyomás írisznyomással* kombinálva.
- 100 Egyszínű mélynyomás.
- 101 *Mélynyomás olajos festékkel.*
- 102-103 *Mélynyomásos háromszín-nyomás.*

B) Nyomdatörténeti kiállítás.

1. CSOPORT.

Komárom város és vármegye.

- 104 Húsarak megállapítása (német). Weber Simon kny. év nélkül
- 105 Országos pénzbéti segedelem kivetése Komáromban. 1808. Weinmüller Bálint kny.
- 106 Tűzrendészeti szabályok (német). 1824. Weinmüller I. Bálint kny.
- 107 Kolera elleni óvórendszabályok. 1831. Weinmüller I. Bálint kny.
- 108 Komáromvármegye a magyar nyelvet teszi hivatalos nyelvűvé 1832. Weinmüller I. Bálint kny.
- 109 Szépitési szabályok 1846. Weinmüller I. Bálint kny.
- 110 Komárom sz. kir. város tisztikara 1850. Szigler Testvérek kny.
- 111 Orvosi utasítás a komáromi honülő poszlázakat illetőleg 1850.
- 112 Tűzoltó-rendszer Rév-Komárom városában (magyar-német). 1854. Szigler Testvérek kny. 1855.
- 113 Komáromi cs. kir. megyei hatóság körlevele belföldi kölcsön tárgyában 1854. Szigler Testvérek kny.
- 114 Komárom város felségfolyamodványa az 1848-i tűzvész kölcsöne ügyében 1856. Szigler Testv. kny.
- 115 Komárom város választói 1861. Szigler Testvérek kny.
- 116 Szabad kir. Rév-Komárom városa hidvámszabályzata 1861. Szigler Testvérek kny.
- 117 Komáromvármegye közgyűlési határozata a telekkönyvi és törvénykezési ügyek rendezéséről 1861. Szigler Testvérek kny.
- 118 Komárom városának Tűzoltó rendszere 1861. Szigler Testvérek kny.

- 119 Komárom város felirata az uralkodóhoz az alkotmány tárgyában 1861. Szigler Testvérek kny.
- 120 Komáromvármegye tisztújítási rendszabályai 1861. Szigler Testvérek kny.
- 121 Komárom vármegye 1860. dec. 29. közgyűlési határozata. Szigler Testvérek 1861.
- 122 Komáromvármegye felirata a képviselőházhoz 1861. Szigler Testvérek kny.
- 123 Komáromvármegye középponti választmánya a tatai kerületi követválasztásról 1861. Szigler Testvérek kny.
- 124 Komáromvármegye felirata az uralkodóhoz 1861. Szigler Testvérek kny.
- 125 Indítvány a törvénytelenségek megbélyegzésére a megyei közgyűléshez 1861. Szigler Testvérek kny.
- 126 Utlevél űrlap 1861. Szigler Testvérek kny.
- 127 Csalókői járás árvédelmi intézkedései 1861. Szigler Testvérek kny.
- 128 Nyitra vármegye felosztása és tisztviselőinek névsora 1864 Szigler Testvérek kny.
- 129 Nyitra város tisztikara 1861. Szigler Testvérek kny
- 130 Komárom város felirata a képviselőházhoz és a főrendi táblához 1861. Szigler Testvérek kny.
- 131 Komárom városi kórház számadása 1860. Szigler Testvérek kny. 1861.
- 132 Komárom városi választók névsora 1867. Szigler Testvérek kny.
- 133 Komárom városi tisztújítási szabályok 1867. Szigler Testvérek kny.
- 134 Komárom város megválasztott képviselői és tisztviselőinek névjegyzéke 1867. Szigler Testvérek kny.
- 135 A tűzoltó-társulat alapszabályai 1867. Szigler Testvérek kny.
- 136 Kórházi és egészségügyi rendszabályok 1867. Szigler Testvérek kny.
- 137 Komárom város közgyűlésének házszabályai 1867. Szigler Testvérek kny.
- 138 Komárom város vámszabályzata 1869. Szigler Testvérek kny.
- 139 Halászati rendszabályok 1875. Szigler Károlyné kny.
- 140 Az árvizbizottság jelentése 1880 Ziegler Károly kny.
- 141 Községi választási hirdetmény Komárom városban 1886. Ziegler Károly kny.
- 142 Komárom város vámszabályzata 1888 Grósz Sándor kny.

II. CSOPORT.

Politika

- 143 Amtmann Jenő képviselőjelölt ajánlása. Komárom, 1861. Szigler Testvérek kny.
- 144 Amtmann Jenő képviselőjelölt érdekében felhívás a választókhoz 1861. Szigler Testvérek kny.
- 145 Beöthy Zsigmond képviselőjelölt ajánlása 1861. Szigler Testvérek kny.
- 146 Beöthy Zsigmond a komáromi választókhoz 1861. Szigler Testvérek kny.
- 147 Komárom város közp. választmányának hirdetménye 1861. Szigler Testvérek kny.
- 148 Ghyczy Kálmán programja. 1865 Szigler Testvérek kny.
- 149 Szombathely Győző képviselőjelölt az udvardi vál. kerület választóihoz 1872. Szigler Testvérek kny.
- 150 Ghyczy Kálmán levele a komáromi kath. politikai kör elnökéhez 1873. Szigler Károly kny.
- 151 Ghyczy Kálmán képviselő fogadtatása beszámolója alkalmával 1878. Szigler K. kny.
- 152 Ghyczy Kálmán választói között 1878. Szigler Károly kny.
- 153 Képviselőválasztók névjegyzéke 1892. Ziegler Károly kny.

III. CSOPORT.

Egyház, iskola, társadalom.

- 154 Református gimnázium érdemrendi kimutatása 1824. Özv. Weinmüllerné kny.
- 155 Református középiskola tanulóinak mutatványa 1848. Gondolkozástan, költészet és szónoklat. Weinmüller Franciska kny.
- 156 Himnlőltási bizonyítványok év nélk.
- 157 A Szent András templom felszentelésének rendje 1860. Szigler Testvérek kny.
- 158 A komáromi izraelita községi tanoda bizonyítványa 1861. Szigler Testvérek kny.
- 159 A komáromi evang. iskolai növendékek nyilvános próbatétele 1861. Szigler Testvérek kny.
- 160 Előfizetési ív Huszár Imre Utiemlékek c. művére 1861. Szigler Testvérek kny.
- 161 Énekek a Bold. Szűzhez. Kiadja a komáromi bucsujáró társaság 1861. Szigler Testvérek kny.
- 162 Páduai Szent Antal ünnepére Ima 1861. Szigler Testvérek kny.
- 163 Ritter Lilia von Westegg altábornagy várparancsnok ebédi meghívója az Arany Hordó-ba 1861. Szigler Testvérek kny.

- 164 Sonnenfeld Lipót és Kohn Róza esküvői meghívója 1861. Siegler Testvérek kny.
- 165 Bleier Adolf és Krauss Johanna esküvői meghívója 1861. Siegler Testvérek kny.
- 166 Schweisz Károly és Rosenberg Betti esküvői meghívója 1861. Siegler Testvérek kny.
- 167 Dicsérőlap szorgalomért és jó magaviseletért 1861. Siegler Testvérek kny.
- 168 Két hitelsorsjegy kisorsolása (a Szent Testvériség tulajdona) 1861.
- 169 Az 1763. évi nagy földindulás százados évfordulójának megütlése. 1863. Szigler Testvérek kny.
- 170 Felhívás a ref. gimnázium visszaállítására 1866 Szigler Testv. kny.
- 171 Az izraelita congresszusra választandó képviselők ügyében választók összeírásáról szóló hirdetmény 1868. Szigler Testvérek kny.
- 172 Komáromi községi iskolaszék hirdetménye. 1869 Szigler Testvérek.
- 173 Postai feladóvevény 1869.
- 174 A herkályi honvédemlék leleplezési ünnepe. 1870 Szigler Testvérek.
- 175 Játékszini emlékkönyv. 1872 Szigler Károly kny.
- 176 Háladal Simor Jánoshoz az apáca zárda alapításáért. 1877. Siegler Károly kny.
- 177 Fogthűy emlék tárgyában felhívás 1884. Merkl Alajos kny.
- 178 Vaszar Kolos főapáti beiktatására emlékvers. 1885 Ziegler Károly kny.
- 179 Előfizetési felhívás a Komáromi Lapokra 1885. Ziegler Károly kny.
- 180 A községi népiskola vizsgarendje. 1887 Ziegler Károly kny.
- 181 A Komárom városi Történeti és Régészeti Egylet alapszabályai 1887 Ziegler Károly kny.
- 182 Protestáns Nőegylet tisztikara és választmánya 1887. Merkl Alajos kny.
- 183 Értesítés a Dalárdakert megnyitásáról 1887. Merkl A. kny.
- 184 A katonai tudományos és kaszinó egylet programja 1887. Ziegler K. kny.
- 185 Kereskedők jelmez estélye 1887. Grósz Sándor kny.
- 186 Iparos ifjúság táncestélyére meghívó 1887 Ziegler K. kny
- 187 Mészáros és hentes ifjúság táncvigalma 1887. Ziegler K. kny.
- 188 Iparos ifjak táncestélye 1888. Ziegler K. kny.
- 189 Dalárda elite álarcos báljára meghívó 1888. Grosz kny.
- 190 Ref. egyház választóinak névjegyzéke 1889. Ziegler Károly kny.
- 191 Komárommegyei Tanító Testület közgyűlésére meghívás 1890. Özv. Krausz Ignácné kny.
- 192 Dalárda farsangi estélyére meghívó 1890. Grósz Sándor kny.
- 193 Pap Gábor: Ének Sárközy Aurél főispán beiktatására 1894. Petőfi kny.
- 194 Pap Kovách Gábor temetésének sorrendje 1895. Petőfi kny.
- 195 Soós Lajos: Pap Gábor. Emlékvers 1895. Petőfi kny.
- 196 Ghyczy Kálmán emléktáblájának leleplezésére Meghívó. 1908. Spitzer Sándor kny.
- 197 Képkiallítás Feszty Árpád, Kézdy Kovács László. Jókai kny.
- 198 Tisztviselőkonyha 1918.
- 199 Harmos Károly festészeti tanfolyama 1923. Spitzer Sándor kny.
- 200 Cionista szervezet Komáromban Jókai kny. (év nélkül)

IV. CSOPORT.

Szinlapok.

- 201 1838. Kotzebue: Bernaui Ágnes
- 202 1838. Kotzebue: Tiltott portéka
- 203 1838. Friedrich Halm: Griseldis
- 204 1843. Kari v. Holtei: Die Perlenschnur
- 205 1852. Raupach Erneszt: Királyleány, mint koldusnő Szigler Testvérek kny.

1861-ből:

- 206 Szigligeti: Béldi Pál
- 207 Nagy Ignác: Tisztujítás
- 208 Tóth Kálmán: Aba Sámuel
- 209 Fáy András: Régi pénzek
- 210 Jókai Mór: Szigetvári vértanúk
- 211 Vahot Imre: Országgyűlési szállás
- 212 Szigligeti: Obsitos huszár

- 213 Dumas: A skót nemes
- 214 Ének és szavalati műverseny
- 215 Szigligeti: Vid
- 216 Szigligeti: Csikós
- 217 Jókai Mór: Könyves Kálmán
- 218 Balogh István: Mátyás diák
- 219 Obernyik Károly: Brankovics György
- 220 Tóth Kálmán: Egy király
- 221 Szigligeti: Cigány
- 222 Szigligeti: Mátyás királlyá választása
- 223 Szigligeti: Liliomfi
- 224 Szigligeti: Vén bakancsos és fia a huszár
- 225 Dobsa Lajos: Kun László király
- 226 Vahot Imre: Huszárcsiny
- 227 Szigligeti: II. Rákóczy Ferenc fogsága
- 228 Jókai Mór: Dalma
- 229 Szigligeti: Két pisztoly
- 230 Gaal Gyula: Világosvári gyásnapok
- 231 Obernyik Károly: Nőtlen férj
- 232 Lendvay Márton: Színész és táblabíró
- 233 Szigeti: Okos bolond
- 234 1864. Szigligeti: Vándorszínészek
- 235 1865. Donizetti: Lammermoori Lucia
- 236 1874. Hirsch: Matrózok föl a fedélzetre! Dorn: A bécsi krach
- 237 1875. Szigeti: Mátyás király első kalandja
- 238 1888. Csóka Sándor színigazgató felhívása
- 239 1899. Herczegh F.: Gyurkovics leányok
- 240 1901. New-York szépe, operett. Erkel: Hunyady László.

V CSOPORT.

Hirdetmények

(Hangversenyek, látványosságok.)

- 241 1860. Reményi Ede hangversenye Szigler Testvérek kny.
- 242 1861. Christof János hegedűművész hangversenye
- 243 1861. Ének és szavalati hangverseny
- 244 1861. Nagy Jakab tilinkóművész hangversenye
- 245 1861. Academico-plasticai képkiállítás (Blanc) Szigler Testvérek kny.
- 246 Stereoskop kiállítás a Magyar Királyban 1861. (Grebner Károly) Szigler Testvérek kny.
- 247 1861. Táncvigalom a sörcsarnokban
- 248 1861. Mike Károly gőzfürdő hirdetménye
- 249 1877. Kivilágítás Ozmán basa, a Sipkaszoros győzője tiszteletére Szigler Károly kny.
- 250 1884. Térfi Margit hangversenye
- 251 884. Nemes Dezső hangversenye
- 252 1887. Komárom-Érsekújvár postakocsi közlekedés
- 253 1887. Jótékonycélú hangverseny a megyeházán. Grosz Sándor kny.
- 254 Pliotoplasztikum (Schnee A.) a Schmidthauer Házban.

VI. CSOPORT.

Gazdasági, ipari stb. nyomtatványok.

- 255 Kundmachung. (Megyefőnökség szállítási hirdetése köszén stb.) 1855. Siegler Testvérek kny.
- 256 Dunafürdői és uszodai részvények 1855 Szigler Testvérek kny.
- 257 Kundmachung (Cs. kir. megyefőnökség katonai szállítási hirdetménye) 1858. Siegler Testvérek kny.
- 258 Kundmachung (Cs. kir. megyei hatóság szállítási hirdetmény) 1860. Siegler Testvérek kny.
- 259 Községi adókönyvecske 1864. Szigler Testvérek kny.

- 260 Cs. kir. adóhivatali nyugta. 1866.
 261 Szabadító levél (az érsekújvári kőműves és kőfaragó céh) 1871. Siegler Testvérek kny.
 262 Vándorlókönyv-Wanderbuch 1860. Siegler Testvérek kny.
 263 Érsekújvár országos vásárjai 1861. Siegler Testvérek kny.
 264 Lehrbrief-Tanulólevél. Siegler Testvérek kny. 1861.
 265 Kötelezvény. Siegler Testvérek kny. 1861.
 266 Meghatalmazvány. Siegler Testvérek kny. 1861.
 267 Gőzhajózási jelentés. 1861. Siegler Testvérek kny.
 268 Gőzhajózási jelentés ármérsékek. Siegler Testvérek kny. 1861.
 269 Depositenschein und Gegenschein 1861. Siegler Testvérek kny.
 270 A Komáromi Takarékpénztár részvényesei. 1861. Siegler Testvérek kny.
 271 Siegler Testvérek körlevele a Komáromi Kalendáriumról 1861. Siegler kny.
 272 Marhalevél. 1861. Siegler Testvérek kny.
 273 Számla. Löwy Ignác posztó- és selyemkereskedő 1861. Siegler Testvérek kny
 274 Kórházi betegnapló 1861. Sigler Testvérek kny.
 275 Hofer Ferenc vaskereskedő számlája
 276 Arnberger Róbert szabómester Tata 1861 Siegler Testvérek kny.
 277 Urlaub Pass (K. k. 15. Linien Regiment) 1861. Siegler Testvérek kny.
 278 Spitzer Sándor körlevele a Merkl Alajos nyomda átvételéről 1890. Spitzer Sándor sz. Merkl Alajos kny.
 279 Komáromi városi és megyei ipar és gazd. kiállítás 1891. Ziegler Károly kny.

VII. CSOPORT.

Hírlapok, folyóiratok, alkalmi lapok.

(Az évszám a lap első megjelenésének évét jelenti).

a) Társadalmi és politikai lapok.

- 280 1848. Komáromi Lapok (megsz. 1849.)
 281 1849. Komáromi Értesítő (megsz. 1849).
 282 1871. Komáromi Lapok (megsz. 1871.)
 283 1875. Komárom (megsz. 1880).
 284 1880. Komáromi Lapok.
 285 1883. Komárommegyei Közlöny (megsz. 1897).
 286 1883. Komárom és Vidéke (megsz. 1885).
 287 1890. Komárommegyei Értesítő (megsz. 1903).
 288 1898. Komáromi Hírlap (megsz. 1920).
 289 1901. Komáromi Ujság (megsz. 1920)
 290 1902. Komáromi Friss Ujság (megsz. 1903).
 291 1904. Komárom és Vidéke (megsz. 1902.)
 292 1904. Komáromi Napló (megsz. 1904.)
 293 1906. A Népért (megsz. 1906).
 294 1907. Komáromi Napló (megsz. 1908)
 295 Komáromi Hiradó (megsz. 1911.)
 296 1919. A Hírek (napilap megsz. 1922.)
 297 1919. Munkáslap (megsz. 1923).
 298 1920. Új Szó (megsz. 1920).
 299 1920. Az Ostor (megsz. 1920).
 300 1920. Barázda.
 301 1920. Őrálló (megsz. 1920.)
 302 1922. A Reggel (napilap).
 303 1924. Komáromi Hírek (megsz. 1927).

b) Szaklapok.

- 304 1881. Jó Pásztor.
 305 1882. Gazdasági Közlöny (megsz. 1905).
 306 1891. Birósági Végrehajtók Közlönye (megsz. 1897).

- 307 1901 Törvényhatósági Tisztviselők Lapja (megsz. 1902).
- 308 1902. Komáromvármegye Hivatalos Lapja (megsz. 1919.)
- 309 1903. Gazdasági Értesítő (megsz. 1918).
- 310 1911. Gazdasági és Méhészeti Értesítő (megsz. 1918.)
- 311 1900. Tanügyi Értesítő (megsz. 1912).
- 312 1910. Az iskola (megsz. 1912).
- 313 1907. Gazdasági és Ipari szövetkezés (megsz. 1908).
- 314 1909. Szövetkezeti Szemle (megsz. 1914).
- 315 1919 Komárommegye és Komárno város hivatalos Lapja (megsz.1923)
- 316 1920. Ipar és kereskedelem (megszűnt 1921)
- 317 1921 Gazdasági Tanácsadó
- 318 1921. Magyar Tanító.

c) Alkalmi lapok.

- 319 1891. Értesítő (komáromi ipar- és gazd. kiállítás) 1891.
- 320 1905. Kóstoló
- 321 1906. Közgyűlési Értesítő
- 322 1907. Komáromi Lapok
- 323 1911. Az élet és vidéke
- 324 1911. Komáromi Szemle
- 325 1912. Kabaré Ujság
- 326 1926. Kiállítási Ujság
- 327 1927. Ujévi Hiradó
- 328 1927. Knapp Szerencse Ujságja

Folyóiratok, élclapok, ifjúsági lapok

- 329 1909. Diákvilág
- 330 1910 Vagyunk
- 331 1912. Jelenkor
- 332 1913. Szabadalmi Ujság
- 333 1913. Komárom
- 334 1914. A fecske
- 335 1920. Vagyunk
- 336 1923. Imposztor
- 337 1927. Napsugár
- (Mind megszűnt)

VIII. CSOPORT.

1848-49 Komárom.

- 338 Die Stadt Komorn ist in Flammen aufgegangen. Pest, 1848 szept. 19
- 339 Komárom városa közönségének. Szemere Bertalan belügyminiszter rendelete a képviselők választásáról.
- 340 Komárom szabad királyi városa választóinak névsora.
- 341 A komáromi nemzetőri gyűlés jegyzőkönyve 1849 aug. 9.
- 342 A komáromi nemzeti őrsereg tagjai
- 343 Proclamatio 1849. január 1. Herceg Windischgrätz Alfréd cs. és kir. tábornagy.
- 344 Puky Miklós kormánybiztos kiáltványa 1849 ápril 4.
- 345 Klapka György és Ujházi László kormánybiztos Szózata 1849 aug. 6.
- 346 Klapka György rendelete a hadi tanácsról.
- 347 Klapka tábornok és Ujházi László kormánybiztos kiáltványa 1849 augusztus 20.
- 348 Klapka napi parancsa 1849 augusztus 31.
- 349 Klapka Nyílt rendelete 1849 szeptember 3.
- 350 Klapka utolsó napiparancsa 1849 október 3.
- 351 Komárom várának átadásának feltételei. 1849 szept. 28.

352 Geleitschein.

353 Czuczor szabad! (Czuczor Gergely költő amnesztiája. Röpcédula)

IX. CSOPORT.

Ritkaságok.

354 A római császárság választó fejedelmeinek szinoptikus ábrázolása. Színezett rézmetszet a XVII. századból.

355 Szent Anna bemutatása. A komáromi gör. kel. egyház tulajdonában levő rézmetszet-lemez lenyomata. 1761.

356 Komáromi halász céh mesterlevele Komárom város XVIII. századi képével.

357 A komáromi mázos és fekete méves céh szabadító levele.

358 Napoleon kiáltványa a magyarokhoz 1809.

359 Ferenc József császár tudatja trónralépését 1848.

350 Komáromi csata két képe 1849.

361 A Wiener Izraelit 1802 nov. 17. száma. (Héber ujság).

362 Töröknyelvű felhívás. (Világháború)

363 Tábori Ujság, Przemyśl, 1914 okt. 30.

364 Franz Lederer: Przemyśl hőseihez. Vers. Przemyśl, év nélkül.

365 Japán ujság.

C) Komáromban nyomtatott könyvek:

Komáromi Kalendárium

a) *Töltési István nyomtató műhelyéből:*

1700 (töredék), 1712, 1713, 1714, 1719, 1722.

b) *Weinmüller Bálint nyomdájából:*

1797, 1798, 1803, 1808, 1810, 1811 (töredék), 1815, 1816, 1817, 1818, 1819, 1820, 1826 (töredék), 1830, 1831, 1832.

c) *Weinmüller Franciska könyvnyomdájából:*

1833, 1834, 1835, 1836, 1841, 1842, 1843, 1815, 1847, 1848, 1849.

d) *Szigler Antal könyvnyomdája:*

1843, 1846, 1849.

e) *Szigler Testvérek könyvnyomdája:*

1850 (rongált), 1851, 1852, 1853, 1854, 1855, 1856, 1857, 1858, 1859, 1860, 1861, 1862, 1863, 1864, 1865, 1866, 1867, 1868, 1869, 1870, 1871, 1872.

f) *Siegler Károly könyvnyomdája:*

1873, 1874, 1875, 1876, 1877, 1878.

g) *Ziegler Károly könyvnyomdája:*

1879-1894.

h) *Rónai Frigyes könyvnyomdája:*

1895-1899.

i) *Freisinger Mór könyvnyomdája:*

1900-1915.

j) *Jókai könyvnyomda r. t.*

1916-1923.

Komáromban nyomtatott könyvek és füzetek 1790-1890.

Weber Simon Péter könyvnyomdája

1 Kámpe J. H. Erköls könyvetske Ford. Földi Ferentz 1789.

2 Pétzeli József: Alzir vagy az amerikánusok. 1790.

3 (Gróf Gvadányi József): Nándorfejérvárnak megvétele. 1790.

4 Pétzeli József: A magyar koronához 1790.

5 J. Bajcsy: Eucharisticon 1790.

- 6 Majzonnet: Az ó testamentomi Ekklesiának históriája. Ford. Pétzeli József III. 1791.
- 7 Joannes Illei: Ludi tragici. 1791.
- 8 Perlaki Dávid: A gyermekeknek jó nevelésekről való rövid oktatás 1791.
- 9 Zay Sámuel: Magyar Mineralógia avagy az ásványokról való tudomány 1791.
- 10 P. Hollós Egyed: Pannóniai sz. hegynek Vajda Sámuel ellen nyájas panasza 1792.
- 11 Broughtonnak a religióról való históriai lexicona. Ford. Mindszenti Sámuel 1793.
- 12 Franc. Jul. Barbara: Dissertatio de schismate Gallicana 1794.

Weinmüllerék könyvnyomdája

- 13 Cámpe: Psychológia. 1794.
- 14 Cserey Lőrinc: Háláló beszéd. Megbővítette Varga Márton 1794.
- 15 Sen. J. Baicsi: Epigrammatum libri II-III. 1795.
- 16 Joannes Baicsi: Ad archiducem Josephum Antonium. 1795.
- 17 Tóth János: Valóságos tükör. 1795.
- 18 Farkas János: Halotti prédikáció Sándor Leopold palatinus felett. 1795.
- 19 L. Ad vocat apáturnak Historiai Dictionariuma. Ford. Mindszenti Sámuel VI. 1797.
- 20 Kováts József: A vallás. 1798.
21. J. Bapt. Grossinger: Exequie Joannis Baicsi 1798.
- 22 Nagy Sámuel: Az ótalmazó himlőről 1801.
- 23 Döme Káról: Metastasiusknak egynéhány játék darabjai. 1802.
- 24 P. Hollós Egyed: Egymással való barátságos beszélgetés 1802.
- 25 Tóth Ferenc Homilétika 1802.
- 26 Baróti Szabó Dávidnak költeményes munkái III. 1802.
- 27 Kováts József átsi káplán: Az oltári szentségben elrejtett valóság. 1803.
- 28 Farkas János: Halotti prédikáció Sárközy Sigmond ur igen kedves élete párjának eltemetésekor. 1807.
- 29 Tóth János: Rövid prédikáció. 1808.
- 30 N. M. A legtisztább kútforrásból kiterjedező kellemetes keskeny folyamatok. 1811.
- 31 A. Rudnay: Eucharisticon Imp. te regi Ap. Francisco. 1814.
- 32 Kolmár József: A vallási türelem gyarapodásáról. 1814.
- 33 Zsoldos János: Hálaadó öröm. 1819.
- 34 Kolmár József: Katedrai dorgáló beszéd. 1821.
- 35 Bélik Paulus: Munus parentale. 1821.
- 36 Katona Mihály: A föld mathematica leírása. 1814.
- 37 Horváth András: Husvét másodnapján, mint Győr visszavételének jeles ünnepén.
- 38 LAURA, oktatva mulattató ujság 1824. Januárus.
- 39 Talyga István: Utmutatás a számtudomány tanítására. 1827.
- 40 Pajor István; Amtman József Urnak, sz. k. Komárom városa Feő-Birájának. 1829.
- 41 Kolmár József: Hálaadás innepe. 1833
- 42 Kudela Mátyás: Egyházi beszéd. 1835.
- 43 Szondy László: Halotti elmélkedés (Kolmár József felett) 1835.
- 44 Tüdös József: Gyászinnepi beszéd Kolmár József felett 1835.
- 45 Tüdös József: Gyász-innepi beszéd (I. Ferenc király felett) 1835.
- 46 Szondy László: Beköszöntő papi beszéde 1836.
- 47 Schuster Károly István: Emlékoszlop (gyászbeszéd Nádasdy Leopold felett) 1836.
- 48 Juventus regii Gymnasii Comaromiensis 1838.
- 49 Pázmándy Dienes és Ghyczy Rafael követi jelentése. 1840.
- 50 Oktatás Lálch oskolamesternek a viziszonny gyógyításáról. 1840.
- 51 Szabályai, - Sz. Kir. Rév Komárom városában alakult temetkezési Egyesület - 1845.
- 52 Nagy Mihály: Bizodalom szava (székfoglaló beszéd) 1815.
- 53 Váli Ferenc: Iskolai kézi könyvtár I. füzet. 1846.
- 54 A révkomáromi középtanodában oktatott ifjuság osztályzata 1846.
- 55 Nagy Mihály: Fejedelmi nagyság (József nádor gyászünnepén) 1847.

Szigler Testvérek könyvnyomdája.

- 56 Értekezés a rév-komáromi benedeki Al-gymnaziumról 1851.
- 57 A rév-komáromi benedeki al-gymnázium III. IV. V. programja, 1853, 1854, 1855.

- 58 Alapszabályai, - A tatai és tóvárosi Takarékpénztár. 1877.
 59 Beöthy László: Puncs 1853-ra. 1853.
 60 Beöthy László: Puncs 1854-re. 1854.
 61 Száz ének. 1855.
 62 Rende József: Egyházi beszéd Andód helység új templomának felszentelésekor 1858.
 63 Vadász Lambert: A pannonthalmi sz. benedekiek révkomáromi algymnasiumának kilencedik és tizedik programja. 1859. 1860.
 64 Joh. Bapt. Siegler: Der gute Vater seines Volkes 1860.
 65 Rende József: Egyházi beszéd (A Sz. András templom felszentelése alk.) 1860.
 66 Vasvári Kovács Ferenc: Irány-Eszmék ... zene-tanoda alapvonalaihoz. 1861.
 67 M. I. R. Ritter Kuno' Hosenknopf. 1868.
 68 Horváth Endre: Nagybőjti szent beszédek. 1868.
 69 Horváth Endre: Szent beszéd Sz. Béla püspöknek ünnepére. 1868.
 70 A r. komáromi Népbank alapszabályai. 1869.
 71 Statuten des Komorner isr. Armenvereins. 1869.
 72 Bücher-Verzeieniss der Leih-Bibliothek von Michael Siegler in Neutra. 1870.
 73 Vagács Caesar: Értesítő a komáromi kis-gymnasiumról. 1869.

Siegler Károly

- 74 Főpásztori szózat a keresztény hívekhez. 1877.

Siegler Károlyné könyvnyomdája

- 75 Értesítő a komáromi kis-gymnasiumról. 1875.
 76 Ordo officii divini... Benedictorum. 1869.
 77 Kirchenlieder 1869.
 78 Schematismus Ordinis S. Benedicti. 1869.
 79 Kimutatás a révkomáromi Önségélyző Egylet első félévi 1870.
 80 Schematismus Ordinis S. Benedicti. 1869. 1870.
 81 Statuten der. isr. Kirchengemeinde Komorn. 1870.
 82 Kis Gábor: Beszéd a tatai ref. egyház új harangjai alk. 1871.
 83 Schematismus Ordinis S. Benedicti. 1871.
 84 Körlevele, A pannonthalmi főapátnak 1871.
 85 Directorium in usum Benedictorum 1871.
 86 Alapszabályai, A rév-komáromi Szent Erzsébet Egylet - 1871.
 87 Körlevele, A pannonthalmi főapát böjti -. 1872.
 88 Árvaszéki ügyviteli szabályok 1872.

Ziegler Károly könyvnyomdája

- 89 La Saletta. 1877.
 90 Értesítő a komáromi kis-gymnasiumról 1872, 1873, 1876.
 91 A komáromi ügyvéd-egylet alapszabályai 1872.
 92 Adamovich Ádám: A tűzoltó. 1876.
 93 Komárom megye tanügyi állapota 1869-1872. években. 1873.
 94 Borbély Kálmán Kornél: Egyházi beszéd (a bakonybéli apátsági templom felszentelésekor) 1378.
 95 Értesítő a rév-komáromi r. kat. leányiskoláról. 1879.
 96 Pap Gábor: Lelkészi székfoglaló beszéd. 1879.
 97 Dr. Schnitzer Ármin: Beszéd I. Ferenc József és Erzsébet egybekelésének 25. ünnepére. 1879.
 98 Alapszabályai, Az alsócsallóközi és csilizközi árment. társulat -. 1879.
 99 Alapszabályai, A Komáromi Első Takarékpénztár -. 1879
 100 Alapszabályai, A Komárom-Ujszönyi Betegápoló Egylet -. 1880.
 101 Szent Benedek élete. 1800.
 102 Magyary Szulpic: Rév Komárom törekvései a szabad királyi városi jog elnyeréséért. 1882.
 103 Kimutatása, A rév-komáromi nőegylet. 1882.
 104 Alapszabályai, A rév-komáromi önségélyző Egylet -. 1882.
 105 A fertőző és járványos betegségek. 1883.
 106 A Komárom sz. kir. városi róm. kat. hitközség alapszabályai. 1886.
 107 Rendszabályai, A komáromi kereskedelmi iskolaegyesület alsófoku szakiskolája -. 1887.

108 Alapszabályai, a Komárom vármegyei és Komárom városi Történeti és régészeti Egylet -. 1889.
109. Molnár János. Miért él az ember a világon? 1889.

D) Werner Jenő újabb gyűjteményei:

1-27. Modern prágai munkák.

*A Grafikai Munkások Komáromi Szakcsoportja hálás köszönetet mond mindazoknak,
akik negyedszázados fennállásuk alkalmával rendezett ünnepükön résztvesznek,
azt szellemi támogatásukkal fényessé tették és azoknak, akik anyagi támogatásukkal
oly megértően a csoport segítségére siettek.*